

Michal Preusz, Osobní hygiena ve hmotných pramenech 14. – počátku 17. století. Příspěvek k poznání vztahu člověka k osobní čistotě, kráse a zdraví, České Budějovice 2008, 103 s. (Bakalářská práce Archeologického ústavu Filozofické fakulty JU v Českých Budějovicích)

Posudek oponenta bakalářské práce

Historickoantropologická perspektiva uvažování o dějinách obrátila v současnosti pozornost badatelů k člověku a jeho světům. Žádoucí průnik k symbolickému obsahu „vnitřního“ i „vnějšího“ světa individua vyžaduje interdisciplinární přístup, jenž umožní nejen využít rozmanitost písemných, hmotných a obrazových pramenů, ale bude vycházet z metodologických zvláštností jednotlivých vědních oborů, které usilují o poznání dějin člověka v proměnách jeho světů. V této souvislosti lze považovat za jedno z teoreticky nosných východisek koncept těla, jenž do českého vědeckého diskursu uvedla v posledních letech Daniela Tinková. K dílčím – leč velmi závažným – otázkám, jež se zrcadlí v konceptu těla, nepochybně patří záležitosti osobní hygieny, čistoty a krásy lidí minulých věků. I s ohledem na skutečnost, že odpovědi na tyto otázky zůstávaly v českém vědeckém prostředí dosud stranou zájmu, si Michal Preusz velmi uvážlivě vybral tuto problematiku jako téma své bakalářské práce. Hned v úvodu je třeba zdůraznit, že navzdory archeologickému půdorysu předložil práci spíše kulturně historickou, s historickoantropologickým akcentem, což považuji za současného stavu metodických a heuristických poznatků za řešení velmi šťastné, které autorovi poskytuje základ k dalšímu badatelskému směřování a odbornému zrání. Preuszovy interpretační přesahy z archeologie do historie, resp. do kulturních dějin, hodnotím jako velmi dobrý pokus o interdisciplinární zvládnutí zvolené látky na bakalářské úrovni.

Michal Preusz shromáždil úctyhodné množství literatury, včetně zahraniční, jak dokládá bibliografický soupis, kterou prozatím při promýšlení tématu ještě zcela nevytěžil. Na druhé straně postrádám některé zásadní studie, jež by autorovi zcela jistě rozšířily obzor poznatků o součástech osobní hygieny dokonce z archeologického úhlu pohledu (ku příkladu statě Gerharda Jaritze o záchodech v pozdním středověku; Humlovy výsledky archeologických výzkumů lékárny rudolfínského lékárníka Matyáše Borbonia, který po sobě zanechal dokonce osobní deník; studie Aleny Nachtmannové o hygieně spodního prádla v raném novověku; diplomové práce Markéty Markové a Mileny Hajné o hygieně osobních oděvů apod.). Řadu cenných heuristických podnětů by odhalil nejen při hlubším studiu regionální literatury (např. lékárna v Bechyni, lázně v Třeboni a dalších jihočeských městech), ale mnohem

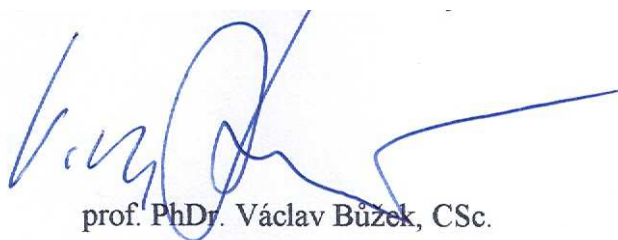
systematičtějším využíváním faktografických údajů, které shrnul ve všech svých dílech s městskou tematikou Zikmund Winter. Nové poznatky k tématu přinášejí výzkumy pozůstalostních inventářů měšťanů jihočeských, severočeských, pražských a olomouckých, z nichž mnohé nebyly zveřejněny a jsou přístupné pouze v rukopisech diplomových prací. Další heuristické doklady a inspirace obsahují prameny ze šlechtického prostředí předbělohorské doby – účty, korespondence, inventáře sídel (k tomu jen pro heuristicky dobře doložené prostředí posledních Rožmberků a pánů z Hradce blíže v patřičné kapitole knihy Dvory velmožů s erbem růže z roku 1997). Jistě nebylo účelem bakalářské práce heuristiku nekonečně rozšiřovat, leč bylo zapotřebí poskytnout badatelskému tématu utříděný a sociálně strukturovaný heuristický půdorys možných písemných pramenů, který se následovně může stát autorovi vodítkem k odhalení méně častých pramenů hmotných, resp. obrazových. Pro tento typ kvalifikační práce bych s ohledem na časové možnosti autora navíc doporučoval méně široké pojetí tématu a zvláště jeho poněkud užší prostorové vymezení (skoky z jižních Čech do hmotné kultury Heidelbergu a dalších říšských měst nejsou podle mého názoru interpretačně na místě a mají pouze ilustrativní charakter).

Za vlastní těžiště práce pokládám její sedmou kapitolu, v níž se Michal Preusz pokusil o klasifikaci předmětů používaných k osobní hygieně. Nejsm archeolog, proto se nemohu vyjadřovat k morfologickým popisům jednotlivých předmětů ve vývojovém rámci. Jako historik naopak postrádám v této části bakalářské práce kladení poněkud zvědavějších otázek, v nichž by se zrcadlil vztah sociálně a jinak charakterizovaného „člověka“ k předmětům hmotné kultury, kterých využíval při své osobní hygieně, a to třeba i v dlouhém časovém rámci. Očekával bych rovněž, že se autor popisované hmotné jednotliviny určené k hygieně pokusí dohledat v jiných heuristických zdrojích (pozůstalostních inventářích). Nestálo by za úvahu, kdyby Michal Preusz opustil berličky téměř učebnicové klasifikace a ponořil se do hlubin dějů jednoho či dvou typů hmotných předmětů používaných k osobní hygieně, a to důsledně interdisciplinárně a se skutečnými nároky na interpretaci v širším sociálním a kulturním kontextu? Nemohu se ubránit možná klamnému dojmu, že autor bakalářské práce hraje přece jen velké finále, ale vlastní zápas o kvalifikaci ještě nezačal!

Poslednímu konstatování odpovídají moje výhrady k literární a jazykové stránce předložené bakalářské práce. Ani při formulování myšlenek se nevyplatí přeskakovat badatelské etapy zrání mladého odborníka. Teoretické úvahy z moudrých knih, pokud nejsou opřené o vlastní badatelské výsledky, působí v lepším případě jako floskule bez obsahu. Na druhé straně uznávám, že teoretické pohledy evropské literatury Michala Preuze ovlivnily při konstrukci tématu. Vyjadřování vlastních myšlenek prozatím působí spíše těžkopádně;

kompilace literatury se zdá být sdílnější. Co ovšem nemohu přehlédnout, to je úroveň pravopisu. Nejvíce chyb se vyskytuje v interpunkci a ve shodě podmětu s přísudkem (namátkově srov. s. 15, 17, 19, 20, 23, 25-26, 28-29, 32, 44, 60, 69, 71, 74, 81-82; za vrchol pravopisných neznalostí považuji s. 19, kde jsem bohužel našel pět hrubých chyb!). Absolvent humanitního oboru univerzitního studia musí umět své myšlenky vyjadřovat písemně v souladu s platnou normou mateřského jazyka.

Přestože bakalářská práce Michala Preusze shrnuje aspoň dílčím způsobem dosavadní poznatky o předmětech osobní hygieny člověka od vrcholného středověku do počátku novověku a obsahuje vítané pokusy o interdisciplinární pojetí zvoleného tématu, autor se nevyvaroval koncepčních nejasností, heuristických opomenutí a především prohřešků proti jazykové normě. Práci doporučuji k obhajobě a vzhledem k uvedeným výhradám ji hodnotím stupněm **velmi dobře**.

prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

České Budějovice 20. 05. 2008